

KOMITET OBRONY SOLIDARNOŚCI

GESELLSCHAFT SOLIDARNOŚĆ E.V.
BERLIN-WEST 1982-1989

POLSKI MAGAZYN POLITYCZNY
BERLIN-WARSZAWA 1982-1990

Towarzystwo Solidarność, (i jego wydawnictwo **Pogład**) było organizacją wyższej użyteczności publicznej, powstałą z nieformalnego Komitetu Obrony Solidarności, założonego tuż po wprowadzeniu stanu wojennego w Polsce (13.12.1981). Zostało zarejestrowane w 1983 r. w Berlinie Zachodnim, jej założycielem i przewodniczącym był Edward Klimczak.

KOS i **Towarzystwo Solidarność** od samego początku skupiło się na dwu rodzajach działalności: pomocy działaczom „Solidarności”, represjonowanym w stanie wojennym oraz na informowaniu społeczeństwa i Polaków na Zachodzie o sytuacji w Polsce. E. Klimczak udzielał wywiadów w charakterze rzecznika „Solidarności” zachodnim mediom, organizował i współorganizował konferencje prasowe i demonstracje, również poza Berlinem, np. w Oslo z okazji wręczenia Wałęsie nagrody Nobla (5 tys. ulotek w jęz. norweskim i angielskim), czy też 10.09.1983 r. z okazji wizyty Papieża Jana Pawła II w Wiedniu w 300-setną rocznicę Odsieczy Wiedeńskiej oraz utrzymywał bliskie kontakty z Rządem Polski na Emigracji w Londynie. W 1983 r. był mianowany przez prezydenta emigracyjnego rządu członkiem Rady Narodowej w Londynie. Członkowie rządu przyjeżdżali na spotkania do Berlina Zachodniego. Współpracowano też krótko z francuskim związkiem zawodowym Force Ouvrière, który opiekował się więzionym w Polsce w 1982 r. Edmundem Bałuką, legendarnym przywódcą strajków na Wybrzeżu w

1970 r.

Towarzystwo Solidarność, zrzeszenie zarejestrowane, organizowało regularnie demonstracje i wiece w Berlinie Zachodnim, np. m.in. protesty przed Misją Wojskową PRL czy stoiska informacyjne z okazji 1-go Maja. Po zabójstwie księdza Popiełuszki zorganizowano centralną demonstrację w środku Berlina przed Kościołem Pamięci. E. Klimczak uczestniczył w 1983 r. w publicznej „Głodówka za Sacharowa” przed Kościołem Pamięci, zorganizowanej przez Muzeum Muru i jego założyciela dr. Rainera Hildebrandta, który był entuzjastą „Solidarności” i aktywnym członkiem wspierającym zachodniobermlińskiej „Solidarności”.

Tow. „Solidarność” — „**Pogład**” było najsilniejszą polską prosolidarnościową organizacją w Niemczech w latach 80-ych. Pomoc polskiemu podziemiowi polegała na przemyśle do Polski maszyn i materiałów drukarskich, sprzętę nasłuchowego, nadajników radiowych i telewizyjnych. Przez granicę przemycano też książki, nie tylko paryską **Kulturę** Jerzego Giedroycia czy własne wydawnictwa w miniwydaniach, ale też literaturę w języku rosyjskim i ukraińskim. Przerzuty dla Wydziału Wschodniego Solidarności Walczącej organizowane przez Kazimierza Michalczyka trwały do końca 1990 r. roku. Po 1989 r. utrzymywano nadal kontakt z Oddziałem Poznańskim SW, szczególnie bliski z jego przewodniczącym Maciejem Frankiewiczem († 2009), a Leszek Kaleta obsługiwał „SW” we Wrocławiu. W czasie stanu wojennego zachodniobermlińskie **Tow. „Solidarność”** — „**Pogład**” udzielało pomocy finansowej i sprzętowej każdej polskiej organizacji opozycyjnej, która o to prosiła.

www.solidarnosc-berlinwest.de

KED, Berlin, marzec 2010

1983 r. Założyciele Towarzystwa Solidarność e.V. po notarialnym podpisaniu statutu: Bartłomiej Koziewicz, Stanisław Ochocki, Edward Klimczak, Wiesław Jurkiewicz, Leszek Kaleta, Leszek Woźniak, Tadeusz Folek, Joanna Mankiewicz, Roman Palamar i Julita Karkowska + pies. Fotografował Czesław Karkowski.

1984 r. Nasze pierwszomajowe stoisko solidarnościowe przed Reichstagiem

E. Klimczak i Ch. Bergemann w pierwszomajowym pochodzie (1984 r.)

Pogład (1982-1990) – polski magazyn polityczny, ukazujący się w latach 1982-1989 w Berlinie Zachodnim i w Warszawie (1989-1990), założony i wydawany po ogłoszeniu stanu wojennego w Polsce i zawieszeniu „Solidarności” (13.12.1981 r.), przez Edwarda Klimczaka, wykładowcę Wolnego Uniwersytetu (Freie Universität Berlin) jako *Biuletyn Informacyjny* Komitetu Obrony Solidarności, przemianowany po 20 wydaniach jesienią 1992 r. na *Pogład*, dwutygodnik o charakterze politycznego magazynu publicystycznego.

Pierwsze wydanie *Biuletynu Informacyjnego* wychodzi w dn. 17. stycznia 1982 r., składa się z ośmiu stron maszynopisu w formacie A4 i nakładzie 500 egzemplarzy, drugie wydanie dwa tygodnie później ma już 17 stron, a piąte z dn. 21.03.1982 r. powiększa się do 40 stron w nakładzie ponad 1000 egzemplarzy.

Po wydaniu 20 broszur pismo zmienia tytuł na *Pogład*, format A4 ulega zmniejszeniu do A5 w twardej okładce, która dwa lata później staje się kolorowa o większym formacie B5, by w 1989 r., już w Warszawie, otrzymać wymiar ilustrowanego magazynu politycznego w formacie A4.

Już w styczniu 1983 r. ukazuje się pierwsze wydanie *Pogładu* w języku niemieckim pt. *Meinung*. Jest to wybór najbardziej interesujących artykułów z dotychczasowych wydań *Pogładu*, mogących dotrzeć do niemieckiego czytelnika. Ambicją planowanego niemieckojęzycznego kwartalnika jest informowanie niemieckich mediów i zainteresowanych sprawami Polski Niemców o celach polskiej „Solidarności” i opozycji, które również w Niemczech Zachodnich postrzegane są z niechęcią i przy odmowie jakiegokolwiek poparcia politycznego i finansowego. W sumie wychodzi siedem wydań *Meinung*, kilka z nich przy redaktorskiej pomocy Rolanda Mischkego, młodego pastora z NRD, wysiedlonego do Berlina Zachodniego. Pracując w *Pogładzie* zdobywa on nagrodę dziennikarską niemieckich mediów, otrzymuje pracę w renomowanym dzienniku FAZ we Frankfurcie nad Menem i opuszcza Berlin. Mimo wysiłków nie udaje się znaleźć właściwego następcy i projekt ten zostaje zamknięty.

Redakcja *Pogładu* szybko nawiązuje kontakty z innymi grupami polskich emigrantów politycznych w Niemczech Zachodnich popierającymi zakazany w Polsce pierwszy — w bloku komunistycznym — wolny związek zawodowy „Solidarność”. Grupy takie powstają w Kolonii (Marek Poliński), Monachium (Jerzy Jankowski), Moguncji (Andrzej Wirga), Hanowerze (Janota-Bzowski), a w drugiej połowie lat 80-ych i w Akwizgranie (Aleksander Zajac). Wkrótce też polscy emigranci polityczni kolportują pismo jako przedstawiciele *Pogładu* w innych miastach niemieckich, w krajach Zachodniej Europy, a nawet w USA, Kanadzie czy Australii, gdzie *Pogład* posiada

również własnych korespondentów.

Biuletyn Informacyjny, a zatem *Pogład* tworzą jako inicjatorzy młodzi emigranci polityczni z Polski ze znikomym dorobkiem dziennikarskim lub całkowicie bez tegoż. Pisząc i publikując zdobywają tu pierwsze doświadczenia dziennikarskie i publicystyczne, dla niektórych z nich stają się one pasją i zawodem na całe życie. Z czasem do kolegium redakcyjnego lub do grona autorów dołączają znane w Polsce lub na emigracji pióra, przy czym autorzy z Polski muszą długo ukrywać się pod pseudonimami, bo za publikację w zachodnim antykomunistycznym piśmie grożą w PRL kary.

Czerwiec 1984 r. Kolporterzy Pogładu z Niemiec i członkowie Towarzystwa Solidarność na zjeździe Chrześcijańskiej Służby Wyzwolenia Narodów ojca Franciszka Blachnickiego w Carlsbergu/Nadrenia Palatynat. Znak V pokazują (na górze od lewej) Jerzy Jankowski i Christian Bergemann. Na przednim planie Edward Klimczak. Piąty z prawej stoi Tadeusz Folek.

W 1983 r. *Pogład* staje się również wydawnictwem książkowym, pierwszą pozycją jest *Prawo azylu* Tadeusza Folka, polskiego prawnika z Kolonii. Jest to zbiór ustaw wraz z komentarzami dla emigrantów politycznych i uchodźców z Polski. W wydawnictwie *Pogład* ukazuje się ponad 20 pozycji książkowych o charakterze literackim i publicystycznym, np. wiersze i krytyki literackie Leszka Szarugi *Nie mówcie Europa* lub *W Polsce czyli Nigdzie* czy też popularno-naukowym, np. *KGB* Marka Ciesielczyka lub *Polska 1976 - 1982* Ryszarda Dąbrowskiego. *Pogład* jako wydawnictwo emigracyjne bierze po raz pierwszy już w 1984 r. udział we Frankfurckich Targach książki, przyhołubiony przez tak renomowane polskie wydawnictwa emigracyjne jak paryska *Kultura* i *Spotkania* czy londyński *Polish Book Fund*, wszystko to za sprawą Andrzeja Chileckiego z Kolonii, niemieckiego korespondenta *Kultury* i entuzjasty *Pogładu*. Szereg książek *Pogładu* przedrukowano w kraju w wydawnictwach podziemnych tzw. Drugiego Obiegu, do kraju docierają też w tysiącach egzemplarzy miniwydania *Pogładu* i paryskiej *Kultury*.

Do protagonistów *Biuletynu Informacyjnego* i *Pogładu*, późniejszych publicystów i autorów jak i też etatowych pracowników redakcji zaliczają się między innymi: W.M. Alexander (Wiesław Jurkiewicz), Władysław Bartoszewski, Stefan Bratkowski, Wojciech Drozdek, Viktor Grotowicz, Krystyna Grzybowska, Wanda Falkowska, Lothar Herbst, Maria de Hernandez-Paluch, Mieczysław Jastrun, Julita Karkowska, Czesław Karkowski, Piotr Kowalczyk, Lew Kopieliew, Józef Kuśmierk, Marek Lehnert, Włodzimierz Nechamkis, Marek A. Pędziwoł, Maciej Rybiński, Janusz Rudnicki, Leszek Szaruga, Romuald Szeremietiew, Witold Wirpsza, Krzysztof Wyszkowski czy Zbigniew Żmubski.

Helena Bohle-Szacka i Jacek Kotala z Berlina czy Olga Bessert z Poznania to tylko niektórzy z grafików i fotografów współpracujących z *Pogładem*.

Od początku do końca związany z *Pogładem* pozostaje krakowski student Leszek Kaleta, kierownik biura redakcji, czy organizatorzy przemytu do kraju np. Kazimierz Michalczyk ze katowickiego oddziału SW (po zwolnieniu z aresztu od 1983 r. w Berlinie Zachodnim) lub Bartłomiej Koziewicz. Po zwolnieniu z eneradowskiego więzienia Stasi (3 lata za antykomunistyczną ulotkę) w 1983 r. do Towarzystwa Solidarność dołącza 20-letni Christian Bergemann, jest skarbnikiem zrzeszenia i uczestnikiem wszystkich akcji prosolidarnościowych.

Nie sposób wymienić tu nazwisk dziesiątków kurierów przewożących wydawnictwa emigracyjne z redakcji *Pogładu* do kraju czy tylko tych niektórych, przywożących materiały publicystyczne autorów z Polski do Berlina Zachodniego. Choć jedna - najważniejsza tu osoba — powinna być wspomniana - była nią Masza Kniecik-Lejman z Warszawy.

Aż do wydania nr 141 (styczeń 1988 r.) wszystkie numery ukazują się w rytmie dwutygodniowym, a następnie *Pogład* wychodzi jako miesięcznik. Po krótkiej przerwie w 1988 r. redakcja zostaje przeniesiona do Warszawy, gdzie w nowym składzie kontynuuje wydawanie pisma. Pierwsze wydanie pojawia się w warszawskich kioskach we wrześniu 1989 r., wydawcą jest Edward Klimczak, przewodniczący nowopowstałej fundacji, zarejestrowanej pod tą samą nazwą - *Pogład*. Z powodu blokady kolportażu przez komunistyczną RSW Prasa-Książka „Ruch” wydawniczo zostaje zamknięte. Ostatnim wydaniem był nr 166 (?) z września 1990 r.

**Edward Klimczak
Berlin, marzec 2010 r.**

Por: www.poglad-berlinwest.de